

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Orator Christianvs Caroli Regii E Societate Iesv

Reggio, Carlo

Romæ, 1612

Dispositio in varijs generibus concionum. Cap. 1.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-68672](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-68672)

DE DISPOSITIONE,
ELOQVVTIONE, MEMORIA,

Et Pronuntiatione.

LIBER OCTAVVS.

Dispositio in varijs generibus Concionum.

CAPVT PRIMVM.

VAE hucusque dicta sunt, ad inueniendi laborem ferè omnia tendunt, qui inter partes huius facultatis est primus & maximus. Iam verò secundus labor & industria Oratoris est, quæ inuenit suo quæque loco aptè disponere. Nam quemadmodum domum non efficiunt congesta temerè cæmenta, sed scitè colligata, atque composita; ita Concio-

natorio in opere, quamlibet abundes rerum copia, nisi illas ordo, ac dispositio digestas, & inter se commissas prudenti ratione connectat, acruus est, non oratio. Non solum in profanis literis predicatur in exercitu ordo, sed & in sacris diuina sponsa collaudatur, quod sit velut castrorum acies ordinata. Sapienter etiam ab aliquibus dictum est, ipsam rerum creaturam naturam, non nisi ordine stare, quo confuso, omnia esse peritura. Sic oratio carens hac virtute, tumultuetur necesse est, & tanquam sine rectoris fluitet, multa repetat, multa transeat, multa permisceat, velut nocte ignotis locis errans, casum potius, quam consilium sequens. Nec dicenti solum utilis est ordo, ne perturbetur confusione rerum; sed etiam Auditoribus, vt commodè cuncta percipiant: ordo enim tum rem lucidam facit, tum vero vt memoria conferuentur audita. Quam autè dispositionem singulæ Conciones requirant relinquatur id ingenio, & iudicio Concionatoris; Multiplex enim natura rerum, variusque modus quo ordinari possunt, efficiunt, vt sicut Fab. dixit,

Dispositio
maximè pen-
det ex Ora-
toris iudi-
cio.

Dispositio in
partes inte-
grantes.

dixit, dispositio Oratoria nullis præceptis comprehendere potest. Aliqua tamen ut ingenium ex his ad alia excitetur, attin- gam, ubi pauca prius quæ conueniunt omnibus orationibus admonero. Potest enim triplex considerari dispositio in Con- cione. Prima totius orationis in partes integrantes: Secunda, totius orationis in partes diuisionis, seu partitionis, ubi rursus consideranda in omni genere Concionum sua propria dispo- sitio: Tertia singularum probationum, ac sententiarum ordo in- singulis partibus. Et quidem si loquamur de Prima dispo- sitione, omnis Concio, sicut apud Rhetores, ita disponi potest apud nos, ut habeat Exordium, Narrationem, Confirmationem, & Epilogum, de qua collocatione nobis postea sermo erit. Sed præter hæc, Secunda est dispositio quam hic magis querimus. Explicandum est enim, ubi multa iam inuenta, & coaceruata materia est ad idem pertinens argumentum, ad quæ capita possit commodè reuocari, qua ratione distribui, atque disponi, ut ex incondita sylua, quasi eleganter dimensus, atque descriptus hor- tus aperiatur. Quæ planè dispositio omni Concionum generi etiam conuenit, ut initio Concionis afferatur propositio ali- qua, seu partitio, quæ totum Concionis argumentum conti- neat, & quantum necesse est dilucidè declaretur, ut intelligant Auditores quid sit tractandum, quid intendat Concionator docere, quid persuadere, quid ab Auditoribus in illa Concione expetat; Deinde ad probationes motusque deueniatur.

Tota mate-
ria distribue-
da in capita.

Tota concio
diuidi potest
in vnum syl-
logismum.

Matth. 5.

Potest etiam in syllogismi formam oratio tota referri, ut sa- pe Tullius facit; nam Miloniana ea vis est. Omnis Insidiator iure occiditur. Clodius est Insidiator, Ergo. Et pro lege Ma- nilia. Qui habet partes Imperatore dignas est eligendus, Talis est Pompeius in quo omnia adfunt, Ergo. Eodem modo si Con- cio habenda sit super illo Themate, Diligite inimicos vestros, posset huiusmodi confici syllogismus, qui totam Concionem con- tineret. Quodcumque dicit Christus Dominus faciendum est, sed ipse dicit diligendos inimicos, igitur inimici sunt dili- gendi. In explicationem propositionis possunt plurima afferri, quæ doceant quàm bonus, quàm sapiens, quàm nostri amans sit Christus, quàm multis nominibus ei obtemperandum sit, quàm honesta, necessaria, quàm nobis vtilia sunt quæ præcipit, quàm in nostrum bonum omnia eius præcepta, dicta factaque tendant, ampliando à comparatione hominum, si sunt Princi- pes, aut Viri prudentes ac sapientes, & nobis beneuoli, & alia id genus. Hoc autem pacto propositione tractata, ad assump- ptio-

pcionem deuenietur, vbi poterit ostendi quàm saepe quàm gra-
uiter, quot modis Christus Dominus dicat diligendos inimi-
cos; quæ cum fuerint satis explicata, congestis ad amplifican-
dum alijs quoque rationibus, & magno ardore aptè ad motû
propositis, oratio cõcludetur, vel super illo; Nemo potest duo-
bus dominis seruire. Vbi non licet duobus dominis seruire,
seruiendum est meliori, sed Deo & Mammonæ seruire nemo po-
test, ac melior Dominus, ipse Deus est, Igitur Deo seruiendû.
Huius syllogismi partes si separatim ordine tractentur, & ostē-
datur primum propositio maior, quam sit absurdû assumi Do-
minum peiorem, quàm sit contra prudentiam, & communem
hominum modum, quàm contra iustitiam, contra propriam
cuiusque vtilitatem, & alia huiusmodi, tum subiungatur as-
sumptio, & explicetur prima pars ex autoritate ipsius Christi,
deinde ex natura rei, exemplis, similitudinibus, ac postremò
addatur pars posterior, idest comparatio Dei & Mammonæ, &
explicentur differentia Domini vtriusque, vltro sequetur con-
clusio, & quisque auditorum facilè per sese concludet Deo om-
nibus modis, nullo modo Mammonæ seruiendum. Est hic ordo
valde naturæ consentaneus, & ad docendum atque persuaden-
dum appositus. Tam pro tertia quam diximus dispositione, om-
nibus item concionibus commune est, quod etiam omnes do-
cent, inter argumenta quæ ad rem nostram confirmandam assu-
minimus, firmissimum quodq; primo loco ponendum, quæ verò
maximè ad mouendum faciunt, & memoria volumus retineri
in postremum locum reseruanda, mediocria ac leuiora in me-
diam quasi conijcienda turbam. Et grauiora quidem quia
maiores vim habent, singula tractari oportere, minora verò
coaceruari, vt quod suapte vi nequeunt, numero efficiant. His
iam prænotatis, proponendæ mihi erunt variæ dispositionum
formæ, tam pro singulis concionum speciebus, quàm etiam ge-
nericè; tum etiam varij modi in Euangelio tractando innuendi
quod erit quasi viam Oratori Christiano demonstrare, eiusque
ingenium ad bonam dispositionem tenendam excitare, si tamè
vnum prius admonero. Multa quæ hic de dispositione & for-
mis concionum dicuntur, habere magnam cum his, quæ ad præ-
cepta inuentionis pertinent connexionem, & saepe ex iisdem
locis, ex quibus argumenta inuenta sunt, tota concionis collo-
catio nascitur, vt videri possit & meritò alicui, hanc doctrinã
non minus pertinere ad inuentionem, & ad partitionem concio-
nis, quàm ad collocationem. Quicquid sit, siue hic inuentio

Ordo quis
inter argumē-
ta.

An hæc tra-
ctatio perti-
neat ad Inue-
ntionem.

K k etiam

etiam habeat suas partes, quod non negamus, siue hæc quoque partitionem & diuisionem doceant, quod facillè concedimus; Institutum meum est diuersas formas concionum assignare, ac multiplicem *περί* significare, vt adhibito iudicio pro ratione materiae, ac loci & personarum, statuat quod ad rem præsentem magis facere existimauerit Orator ipse. Iam igitur ad singula concionum genera veniamus.

In genere Didascalico & Exornatiuo. Cap. II.

IN genere Didascalico ordo quem tenere debemus, est idem ille qui à Theologis, ac Philosophis seruator, desumitur ex eisdem locis, & quibus supra docuimus argumenta desumi. Aristoteles certè ac philosophi docent, in re primum quærendum An sit; deinde eius natura quæ sit, tertio loco proprietates quas habet, postremò causæ à quibus pendet: quam nos methodum in multis concionibus in quibus de virtute aliqua sermo sit, seruare possumus; Exempli gratia; De patientia, primò quam sit necessaria, hoc enim ad primum caput, an sit potest referri, explicando verba Pauli. Patientia vobis necessaria est; secundo quæ sit natura eius, & in quo vera patientia sita sit, quodnam habeat obiectum, quos actus, idque non concisis definitionibus, sed explicando, atque amplificando aliquarum scripturarum & Sanctorum Patrum autoritates, in quibus natura eius aperitur; Tertio quæ sint virtutis huius affectiones, & propriæ conditiones & attributa, quàm sit meritoria, quantas secundum perfectiones inuehat: Quarto quibus modis acquiratur, nam hoc est causas eius inquirere, ex quibus in animis nostris generatur. Sæpe omissa quæstione. An res sit, Theologi solent inquirere primum quid sit, eiusque definitionem explicare, tum quæ sint eius proprietates, præterea species, ac partes eius, gradus item, denique causas & effectus ostendere: cuius promptus esse potest ordo, quem in singulis materijs D. Thomas sequitur, qui planè in seruanda optima methodo excellit; Superfluum autem videtur hic admonere, non debere Concionatorem cum rigore huic dispositioni siue Philosophorum, siue Theologorum adstringi, sed pro re nata, eius iudicio liberum relinqui vt varietate vtatur, neque retinendos esse modos loquendi, aut terminos, vt vocant eorum, sed conuertendam orationem, & accommodandam ad aures populi. Pone tibi ante oculos quomodo D. Chryfost. qui ab aureo ore nomen habet, tractaret, si quem articu-

Quint. 1.8. cap. 10. An sit quid sit, & proprietates.

Heb. 10. 2. An sit quid sit, & proprietates.

Alia Dispositio.

Oratio
Christiana
capitulum